

Monika Sasor

Scenariusz warsztatów

Kompozycja

---

otwarta i zamknięta

Monika Sasor - ilustratorka. Absolwentka Akademii Sztuk Pięknych na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki w Krakowie.

Grupa wiekowa: 6-14 lat

Liczba uczestników: 25 osób

Czas trwania: 60-90 min

Cele: edukacja plastyczna. Wyjaśnienie wybranych, podstawowych pojęć budowy obrazu.

Materiały:

- reprodukcje z przykładami kompozycji otwartych i zamkniętych np. w albumie z malarstwem (dowolna ilość),
- nożyczki – 25 szt.,
- szablon formatu A3 (kartka i ramka 2 w 1, do pobrania [TUTAJ](#)) – 25 szt.,
- lub szablon formatu A4 (ramka, do pobrania [TUTAJ](#)) – 25 szt. i biała kartka papieru formatu A4 - 25 szt.,
- ołówek – 25 szt.,
- gumka do mazania – 25 szt.,
- temperówka – 25 szt.,
- taśma przeźroczysta – 25 szt.,
- kredki ołówkowe – 25 szt.,
- kolorowe flamastry – 25 szt.

Organizacja sali:

Uczestnicy warsztatów pracują siedząc przy stole lub w ławkach.

Przebieg warsztatów:

Tworząc jakikolwiek obraz decydujemy jak będzie wyglądać, co przedstawiać, jakie uczucia wywoływać. Zapytaj uczestników czy wiedzą jakie elementy decydują o wyglądzie np. obrazu, rysunku. Czy wiedzą jak nazywa się układ tych elementów. To kompozycja. Zapytaj uczestników czy wiedzą czym jest kompozycja. Wyjaśnij, że to niejako „budowa obrazu”, a dokładniej budowa tego, co on przedstawia. Zainicjuj rozmowę na ten temat, podczas której wyjaśnij dzieciom pojęcie kompozycji.

Podstawa programowa:

Zapoznanie uczestników z pojęciami związanymi ze sztuką; doskonalenie zdolności motorycznych.

Kompozycja to układ elementów, które razem tworzą **całość***. W dziele plastycznym np. obrazie na kompozycję składają się: kolory, faktury i kształty. W wyniku współdziałania wszystkich składników kompozycji (kolorów, faktur, kształtów) dzieło plastyczne np. obraz uzyskuje określony **kształt**. Po krótkiej rozmowie na temat tego czym jest kompozycja i z czego się składa zapytaj uczestników czy wiedzą jakie mogą być rodzaje kompozycji**.

Wyjaśnij dzieciom, że w ramach warsztatów poznacie bliżej jedną z par przeciwstawnych kompozycji, a mianowicie kompozycje: **otwartą i zamkniętą**. Zainicjuj rozmowę na ten temat przekładając pojęcia na cechy np. ludzkiego charakteru. Zachęć uczestników do podania cech charakteru osoby otwartej, a następnie przekładając je na cechy kompozycji otwartej wyjaśnij pojęcie.

W dziele plastycznym (rzeźbie, malarstwie itd.) **kompozycja otwarta** to taki rodzaj kompozycji, której **podstawowy układ elementów wykracza poza faktyczne ramy obrazu**, rysunku sugerując, że „coś” dzieje się nie tylko w jego obrębie ale również poza nim. Efekt taki uzyskuje się najczęściej przez ucięcie obiektu np. przedstawionego na obrazie drzewa, domu czy postaci. Taki rodzaj kompozycji **pozostawia oglądającemu pole do interpelacji**, do dopowiedzenia, do dodania czegoś od siebie.

Wyjaśnij uczestnikom, że obraz w kompozycji otwartej wygląda często jak „wycinek” większej sceny, zazwyczaj takiej, której dalszy ciąg, możemy łatwo przewidywać (Kompozycja z czerwonym, żółtym i niebieskim Piet Mondrian, Czerwone tulipany Edward Dwurnik, Wenecja Edward Dwurnik).

Ten rodzaj kompozycji jest przeciwieństwem kompozycji zamkniętej, czyli kompozycji, której forma jest zamknięta, dopowiedziana, kompletna. Zachęć uczestników do podania cech charakteru osoby zamkniętej, a następnie przekładając je na cechy kompozycji zamkniętej wyjaśnij pojęcie. **Kompozycja zamknięta**, to rodzaj kompozycji, w której wszystkie obiekty(ważne dla tematu lub formy dzieła) **znajdują się w całości na obrazie**. Nic istotnego „nie wychodzi” poza ramy obrazu czy kartki (*Proun* El Lissitzky, *Martwa natura z dzbanem bellarmine, słoikiem, młynkiem do kawy i fajką* Vincent Nan Gogh).

Pokaż uczestnikom warsztatów przykłady kompozycji otwartej i zamkniętej np. w albumie z malarstwem***. Warto zacząć od jednoznacznych przykładów np. prostych ilustracji z książek lub bajek.

*Czasem zwaną dziełem. Może być to dzieło literackie, muzyczne albo plastyczne.

**Ewentualnie podaj rodzaje przeciwstawnych par: statyczna/dynamiczna, symetryczna/asymetryczna, horyzontalna/wertykalna, abstrakcyjna /realistyczna, otwarta /zamknięta.

*** Kompozycja otwarta (*Nenufary* Claude Monet, *Irysy* Vincent van Gogh, *Kontrabasiści* Edward Dwurnik, *Wenecja* Edward Dwurnik, *Pejzaż z Horta de Ebro* Pablo Picasso). Kompozycja zamknięta (*Dzieci w ogrodzie* Władysław Podkowiński, *Martwa natura z rondlem* Jerzy Nowosielski)

W obrazach czy rysunkach składających się z bardzo wielu elementów, wielu postaci, kształtów, przedmiotów czasem może pojawić się trudność w rozpoznaniu rodzaju kompozycji. Wyjaśnij uczestnikom warsztatów, że w odróżnianiu kompozycji otwartej od zamkniętej zwracamy uwagę na **istotne cechy kompozycji** (istotne czyli takie, które wpływają na jej treść lub w przypadku kompozycji abstrakcyjnej, w sposób zasadniczy kształtują jej formę). Na przykładzie **załączonej ilustracji (po pobraniu TUTAJ)** wyjaśnij dzieciom, że na rysunku, którego podstawową treścią są siedzące na trawie dzieci bawiące się z psem, wychodząca poza ramy obrazu trawa, jest mało istotnym elementem kompozycji, a więc np. kwiatek czy kamień wychodzący poza ramy obrazu nie wpłynie na zmianę rodzaju kompozycji, w tym przypadku z zamkniętej na otwartą.

Na tym samym przykładzie wyjaśnij dzieciom, że scena bawiących się z psem dzieci jest w zasadzie **kompletna, zamknięta**. Po nałożeniu na nią passepartout nie domyśliliśmy się co będzie poza nią. Zupełnie odwrotnie, niż w kompozycji otwartej. Tu z łatwością domyślaliśmy się, że poza ramami obrazu znajdzie się osoba siedząca na kocu, człowiek prowadzący rower, wyprowadzany na spacer pies.

Wykonanie pracy plastycznej

Każdy z uczestników przynosi lub otrzymuje komplet potrzebnych do pracy materiałów: szablon formatu A3 lub szablon formatu A4 i białą kartkę papieru formatu A4, ołówek, gumkę, temperówkę, kredki ołówkowe, kolorowe flamastry, taśmę przezroczystą (dla młodszych dzieci).

Uczestnicy warsztatów mają za zadanie stworzyć jedną pracę plastyczną (rysunek) bazując na wiadomościach o kompozycji otwartej i zamkniętej.

Pracę plastyczną (rysunek) dzieci wykonują kredkami lub kolorowymi flamastrami. Należy ją wymyślić w taki sposób aby środkowa część rysunku tworzyła oddzielną scenę w kompozycji zamkniętej, a po odjęciu boków pracy (ramką wyciętą z szablonu A4 lub z szablonu A3) była częścią sceny w kompozycji otwartej. Rysunek może być zarówno realistyczny, jak i zupełnie abstrakcyjny.

Dzieci pracują na jednym z szablonów A3 lub A4. Pracę należy rozpocząć od przygotowania szablonu. Polega ona na wycięciu wydłuż linii ciągłych, znajdującego się w środkowej części szablonu prostokąta. Dla ułatwienia, młodsze dzieci mogą przeciąć brzeg szablonu, a po wycięciu prostokąta miejsce przecięcia skleić od tyłu taśmą przezroczystą. Pracę rysunkową uczestnicy wykonują na połowie szablonu A3 lub kartce formatu A4. W końcowym etapie pracy wycięty z szablonu prostokąt będzie pełnił funkcję okienka, a powstała po wycięciu ramka, nakładki w rodzaju passepartout.

Po nałożeniu na pracę plastyczną ramka będzie miała za zadanie przysłonić elementy kompozycji otwartej tworząc „passepartout” dla kompozycji zamkniętej. Dla ułatwienia zadania wycięte okienko można odrysować lekko ołówkiem i usunąć po narysowaniu pracy.

Szablon formatu A3 należy dodatkowo zgiąć wzdłuż linii przerywanej. W przypadku szablonu A3 pracę plastyczną wykonujemy na połowie formatu.

Na wykonanie zadania uczestnicy powinni mieć ok 45 minut.

Prace manualne poprzedzamy wprowadzeniem wyjaśniającym cel zadania oraz jego przebieg. Na przykładzie załączonej ilustracji, pokaż dzieciom możliwy efekt końcowy.

Po warsztatach

Po zakończeniu działań plastycznych każdy z uczestników powinien umieć wyjaśnić pojęcia kompozycja otwarta i zamknięta oraz wskazać różnice pomiędzy nimi.

Przygotowane na warsztatach prace można przekazać dzieciom lub wykorzystać w szkolnej galerii.

Kompozycja OTWARTA

Kompozycja ZAMKNIĘTA

Powstawanie kompozycji ZAMKNIĘTEJ

①

②

